

Macro, meso, micro

„Ingenieurs lezen economen de les” luidde een vette kop die enkele weken geleden het *Economisch Dagblad* sierde 1). Altijd bereid in het kader van de interdisciplinaire uitwisseling iets van een niet-vakgenoot op te steken, las ik verder: „Uitspraken van politici, economen en werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers worden veel te veel uit de losse hand gedaan. Toetsing van beleidsaanbevelingen of van kritiek op het gevoerde beleid leert dat van een werkelijke onderbouwing van uitspraken nauwelijks of geen sprake is, zodat we eigenlijk terechtkomen in de sfeer van de kretologie”. De nieuwsgierigheid was gewekt. Wat zou de kritiek van de ingenieurs precies inhouden; en vooral: zouden zij de falende beoefenaars van de economische discipline een nuttige aanwijzing kunnen geven om van hun dwaalwegen terug te keren?

Bij nadere beschouwing blijkt de terechtwijzing een soort drietrapsraket. De ingenieurs hebben het onderscheid tussen macro, meso en micro ontdekt. Op elk van die niveaus, zo luidt hun verwijt, gaan economen en politici bij hun adviezen en beleid regelmatig in de fout. Op macro-niveau doen zij uitspraken over geïsoleerde relaties, terwijl een breder kader waarbinnen afzonderlijke ontwikkelingen met elkaar in verband zouden kunnen worden gebracht, ontbreekt. Op mesoniveau verliezen zij de onderlinge samenhang tussen bedrijfstakken uit het oog en wordt met de gehele industriële structuur en de weerslag van veranderingen in de ene sector op andere sectoren nauwelijks of geen rekening gehouden. Op microniveau is het al niet veel beter gesteld. Daar bestaat te weinig aandacht voor de fase van ontwikkeling of voor de bijzondere omstandigheden waarin het individuele bedrijf zich bevindt. De ingenieurs zetten uiteen „hoe fout het is dat problemen in het bedrijfsleven nog altijd vanuit een macro-economische invalshoek worden benaderd. Macro-gegevens moeten eerst worden vertaald naar bedrijfstakniveau (meso), voordat de bedrijven zelf (micro) er wat mee kunnen doen. Dat geldt voor alles. Je kunt niet macro constateren dat de werkloosheid stijgt en het dus micro in de bedrijven slecht gaat. Maar je kunt ook niet vanuit een macro-benadering energiebesparing nastreven, want micro moet het doen”.

Het is mij niet bekend tegen welke economen en politici de ingenieurs hun pijlen richten, maar een reactie is hier op haar plaats. Zonder de soms merkwaardige gedachtesprongen van sommige beoefenaars van de economie te willen verdoezelen, wordt hier hun inbreng wel wat al te ongenueanceerd met de grond gelijk gemaakt. Het gaat te ver te suggereren dat de economische wetenschap niet veel meer is dan een samenraapsel van ongefundeerde uitspraken op macro-, meso- en microniveau.

Sinds ongeveer het begin van de jaren dertig heeft mede dank zij het werk van onze landgenoot Jan Tinbergen de ontwikkeling van de macro-economische modellenbouw in de economie een hoge vlucht genomen. Het macro-economische model is een belangrijk hulpmiddel naast de kwalitatieve analyse, met name om complexe verbanden en wisselwerkingen in de economie te doorzien en te trachten te kwantificeren. Het is dan ook beslist niet juist, zoals de ingenieurs suggereren, dat uitspraken over relaties, b.v. tussen loonmatiging en werkgelegenheid, energieverbruik en economische groei, innovatie en

arbeidsplaatsen, produktie en milieu, betrekking hebben op geïsoleerde verbanden zonder dat met neveneffecten rekening wordt gehouden. Deze uitspraken zijn juist — als het goed is tenminste — gebaseerd op veelal met behulp van macro-economische modellen verkregen inzichten in samenhangen binnen de gehele economie.

Iets soortgelijks geldt voor de kritiek van de ingenieurs op de veronachtzaming door economen van de samenhangen op mesoniveau. Sinds in 1951 W. W. Leontief zijn input-outputtabel presenteerde, heeft dit hulpmiddel in het economisch arsenaal niet ontbroken. Op talloze manieren heeft de input-outputanalyse haar diensten bewezen. Ik noem slechts de analyse van het verbruik van energie, de verontreiniging van het milieu en veranderingen in de samenstelling van de beroepsbevolking op basis van onderzoek naar het bedrijfstakpatroon en de relaties tussen sectoren in de Nederlandse economie.

Ook op micro-economisch niveau slaan de ingenieurs een slag in de lucht. De micro-economie is vanouds een belangrijk bestanddeel van de economische theorie. Op basis daarvan heeft zich een uitgebreide leer van de bedrijfshuishouding ontwikkeld. Het is een onhoudbare stelling dat daarin geen oog zou bestaan voor de invloed van veranderende omstandigheden op het functioneren van het bedrijf.

Kan de kritiek van de ingenieurs aldus vrij gemakkelijk worden weerlegd, er is toch reden om de zaak daarmee niet als afgedaan te beschouwen. Op één punt raken de ingenieurs namelijk wel een kwestie van belang. Dat punt is de onderlinge afstemming tussen uitspraken die worden gedaan op het macro-, meso- en micro-economische niveau. Daarbij blijkt er wel degelijk heel wat verwarring te worden gezaaid. Te weinig zijn economen zich veelal bewust van het beperkte kader waarbinnen hun uitspraken geldigheid bezitten. Hoe dikwijls worden niet uitspraken over macro-relaties rechtstreeks toegepast op situaties die betrekking hebben op bedrijfstak of bedrijf, of het nu de lonen (loonmaatregel), de werkgelegenheid (apo), het energieverbruik of het milieu betreft. Micro- en macro-economen staan soms zo ver van elkaar, dat zij elkaars taal niet eens meer verstaan.

Het gebrek aan nuancering betekent niet dat een macro-uitspraak zinloos is. Maar wel moet de status ervan goed worden begrepen. Een aanbeveling op macroniveau is niet zomaar geschikt voor toepassing in bedrijfstak of bedrijf. Differentiatie is daarvoor onontbeerlijk. Het achterliggende sectorpatroon of het individuele (bedrijfs)gedrag moet in de beschouwing worden betrokken, wil men een juist beeld van de uitwerking van een maatregel kunnen krijgen. Een grotere bescheidenheid dan nu veelal aan de dag wordt gelegd, zou daarom niet misstaan bij het doen van algemene aanbevelingen. Die zijn niet toegesneden op onderliggende patronen, laat staan op individueel gedrag. Politici en economen zien dat veelvuldig over het hoofd. Het is beschamend maar terecht, wanneer zij daarvoor door ingenieurs op de vingers worden getikt.

L. van der Geest

1) *Economisch Dagblad*, 25 april 1980, blz. 11.